

Statusverwerving: Migratie tijdens de Modernisering

De invloed van modernisering op sociaaleconomische status in Nederland tussen 1858-1890: Een vergelijking tussen migratiepatronen

Bachelorproject Sociologie (2016-2017)

Victor Hoogendoorn (4161238)

Begeleider: *Antonie Knigge*

Tweede beoordelaar: *Katia Begall*

Universiteit Utrecht

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1. Inleiding	4
2. Theorie	6
2.1 <i>Industrialisatie these</i>	6
3. Methoden	8
3.1 Data	8
3.2 Selecties	8
3.3 Metingen	9
3.4 Nieuwe variabelen	10
3.5 Analyse Strategie	10
4. Resultaten	11
5. Conclusie en Discussie	14
6. Referenties	17

Samenvatting

In deze scriptie werd getracht om de invloed van modernisering op statusverwerving in Nederland te onderzoeken. De focus lag hier op migratiepatronen tussen 1858 en 1890. Hypotheses werden afgeleid aan de hand van vier moderniseringsindicatoren: industrialisering, massacommunicatie, massatransport en onderwijsexpansie. Drie groepen werden daarin onderscheiden: Mensen die positief gemigreerd zijn, mensen die negatief gemigreerd zijn en mensen die niet gemigreerd zijn. Vervolgens is met behulp van de HISCI_NL en GENLIAS databestanden een analyse uitgevoerd. Waar significante verschillen in beroepsstatus werden gevonden bij groepen met betrekking tot de toegang tot massacommunicatie en onderwijsexpansie, werd dit niet gevonden voor toegang tot massatransport en de mate van industrialisering.

1. Inleiding

Binnen de Sociologie staan vraagstukken omtrent sociale mobiliteit vaak centraal. Sociale mobiliteit betreft de mate waarin men binnen de maatschappij kan veranderen van sociaaleconomische status. De sociaaleconomische staat waarin iemand verkeert, is van cruciaal belang voor iemands welvaart, gezondheid en geluk. Onderzoek in dit gebied vindt vooral zijn oorsprong in de algemeen geldende opvatting dat de kansen die men heeft op het gebied van hogerop komen (genieten van degelijk onderwijs, een goede baan vinden) niet alleen beperkt moeten worden door toegeschreven eigenschappen, zoals afkomst, geslacht of klasse (Breen & Jonnson 2005).

Blau & Duncan (1967) maakten met hun statusverwervingsmodel een duidelijk onderscheid tussen de wegen waarmee status bereikt kan worden, namelijk via *ascription* (toeschrijving) en *achievement* (bereiken). *Ascription* betekent dat de sociaaleconomische positie die iemand heeft verworven, vooral te danken is aan factoren, zoals afkomst en de status van familie. *Achievement* daarentegen betreft de verwerving van een bepaalde status door benutting van de persoonlijke kwaliteiten van het individu, bijvoorbeeld door middel van de genoten opleiding.

In de 19e en 20e eeuw deden zich in Nederland vele nieuwe moderniseringsprocessen voor. Het was een periode van sociale en economische veranderingen. Urbanisatie en industrialisatie deden met een hoog tempo hun intrede. Met name de introductie van de stoommachine – een eeuw later dan in Engeland – luidde een industriële revolutie in (Ultee, Arts & Flap, 2003). De klassieke moderniseringstheorie veronderstelt dat deze moderniseringsprocessen mede verantwoordelijk zijn voor een verschuiving van *ascription* naar *achievement* (Ganzeboom, Treiman & Ultee, 1991). Zo is uit onderzoek gebleken dat educatie een steeds belangrijkere determinant is geworden van beroepsstatus dan de status van de ouders én dat het effect van onderwijs voor het grootste deel onafhankelijk is van sociale afkomst (Zijdeman, 2010). Dit komt vooral door het feit dat door modernisering de aard en inhoud van werkgelegenheid is veranderd, waarbij banen, meer dan ooit, een goede opleiding vereisten, waardoor de invloed van de vader kleiner werd. (Zijdeman, 2010). Veranderingen in de structuren van de samenleving als gevolg van de moderniseringsprocessen zorgden ervoor dat meer universele waarden terug te zien waren in de selectieprocedures door de werkgever, namelijk op basis van individuele kwaliteiten en niet op basis van afkomst (Grusky, 1983). Ook kwam dit mede door het feit dat er een verandering plaatsvond in de structuur van de werkgelegenheid, wat resulteerde in de vraag naar hoger gekwalificeerde werknemers, wat automatisch meer nadruk legde op de genoten opleiding als determinant om een baan te vinden (Collins, 1971).

Verondersteld wordt dat de veranderingen die de modernisering met zich meebracht er toe leidden, dat modernere plaatsen meer kansen boden om sociaaleconomisch hogerop te komen. Knigge, Maas, van Leeuwen & Mandemakers (2014) vonden hier ook bewijs voor; de gemiddelde beroepsstatus bleek in hun onderzoek hoger in de meer gemoderniseerde gemeenten. Ander onderzoek suggereert dat dit inderdaad het geval is, maar dat dit vooral geldt voor het begin van de

beroeps carrière, en dat de status minder snel toeneemt met de tijd (Schulz, Maas & van Leeuwen, 2015). Dit zegt echter niet zo veel over de aard van de populatie die hogerop is gekomen. Met name is het interessant om te onderzoeken of dit succes voor zowel nieuwkomers als mensen die er altijd al woonden gold. Nielsen (1994) beargumenteert bijvoorbeeld dat de meer geïndustrialiseerde samenlevingen relatief grote sociale ongelijkheid kenden, met name in de 'beginfase' van de industrialisatie. Het zou dus kunnen dat de gemiddelde status hoger was, maar dat de bovenlaag van de samenleving dit gemiddelde verklaarde. Wellicht golden de kansen om hogerop te komen minder voor migranten.

Uit eerder onderzoek blijkt dat migratie en modernisering niet onlosmakelijk verbonden zijn met elkaar (Goldstein, Goldstein & Shengzu, 1991; Hochstadt, 1981). Echter reikt de literatuur vaak tot de migratiepatronen zelf en wordt er geen aandacht besteed of de migratie 'succesvol' verlopen is, in termen van toegenomen sociaaleconomische status. Het gebrek aan onderzoek op dit specifieke terrein, vormde dan ook de aanleiding voor het schrijven van deze scriptie.

Centraal staat de vraag wat de invloed was van modernisering op de verwerving van sociaaleconomische status in Nederland tussen 1858 en 1890. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen drie groepen: Mensen die migreerden naar een relatief moderne gemeente, mensen die migreerden naar relatief minder moderne gemeente en mensen die niet migreerden. Het is belangrijk om te benadrukken op welke manier er wordt gekeken naar de term 'modern'. Men zou een onderscheid kunnen maken tussen traditionele en gemoderniseerde samenlevingen. In dit onderzoek zal dit onderscheid niet gemaakt worden. Eerder onderzoek heeft aangetoond dat er binnen samenlevingen sprake was van variatie wat betreft de ontwikkeling naar een modern gebied en dat modernisering op verschillende vlakken kan gebeuren en op een verschillend tempo (Zijdeman, 2009). De data die gebruikt wordt in deze scriptie maakt het mogelijk om onderzoek te doen op gemeentelijk niveau. Ook wordt er gebruik gemaakt van vier van de moderniseringsindicatoren op gemeentelijk niveau waarin Treiman (1970) onderscheid heeft gemaakt: Industrialisatie, onderwijsexpansie, massatransport en massacommunicatie.

Wat betreft het onderwerp van sociale mobiliteit, valt er een duidelijk onderscheid te maken tussen twee soorten. Wanneer men kijkt naar het verloop van de carrière en de daarbij behorende status van een individu tijdens zijn/haar levensloop, spreekt men over intragenerationele mobiliteit. Wanneer men kijkt naar het verschil in sociaaleconomische status tussen generaties, spreekt men van intergenerationele mobiliteit (Sørensen, 1975). In dit geval zal het onderzoek zich toespitsen op intragenerationele mobiliteit.

Om antwoord te bieden op de hoofdvraag werd gebruik gemaakt van een combinatie van twee datasets, namelijk HISCI_NL en GENLIAS. GENLIAS bevat de trouwaktes van mensen in de periode van 1812 tot 1922 uit de provincies Groningen, Overijssel, Gelderland, Zeeland en Limburg. Deze geven informatie over het bruidspaar, het jaar en plaats waar de bruiloft plaatsvond, geboorteplaats en beroepsstatus van bruid en bruidegom én die van hun ouders. Daarnaast bevat HISCI_NL een set aan

moderniseringsindicatoren per gemeente, waarin een gemeente dus getoetst kon worden aan de mate waarin het gemoderniseerd is. In deze studie werden beide datasets aan elkaar gekoppeld, zodat de centrale vraag onderzocht kon worden.

2. Theorie

2.1 Industrialisatiethese

Aan de hand van de 'logica van industrialisatie' these bespreken Schulz et al. (2015) dat er een aantal duidelijke sociaal-technologische veranderingen heeft plaatsgevonden, die de structuur van de werkgelegenheid in zijn geheel heeft doen veranderen. Dit proces van modernisering kan worden onderverdeeld in vier afzonderlijke factoren: Industrialisatie, onderwijsexpansie, massatransportatie en massacommunicatie (Treiman, 1970). Aan de hand hiervan kunnen twee processen worden onderscheiden die ertoe kunnen leiden dat het individu meer succes kan vieren tijdens de beroeps carrière en dus kan stijgen qua beroepsstatus. Het eerste argument is dat deze processen ertoe hebben geleid dat het algehele niveau van arbeid hoger was en dat de eerste baan in de beroeps carrière van een algeheel hoger niveau was. Ten tweede konden diegenen die al aanwezig waren op de arbeidsmarkt in een geïndustrialiseerd gebied profiteren en nog hoger klimmen qua beroepsstatus (Schulz et al., 2015). De vraag is echter of dit ook voor migranten gold.

Industrialisatie: Het meest duidelijke gevolg dat de industrialisering teweegbracht, was een verschuiving van de verdeling van arbeid. Over het algemeen heerst de tendens dat hoe meer "geïndustrialiseerd" een land is, des te efficiënter de productie van agrarische producten is, waar de arbeid die geleverd wordt in die sector juist vermindert (Treiman, 1970). Het toenemende gebruik van mechanische gereedschappen en nieuwere vormen van energie leidde ertoe dat er andere vormen van arbeid nodig waren en die banen waren van een 'hogere' klasse (Schulz et al., 2015). Bepaald traditionele vormen van arbeid gingen verloren. Dit zou voor een groep mensen kunnen hebben betekend dat ze zich juist neerwaarts op de statusladder bewogen. Over het algemeen was het aanbod van banen significant hoger van status in geïndustrialiseerde gebieden. Zo steeg de opwaartse mobiliteit en nam neerwaartse mobiliteit af (Hauser, Dickinson, Travis & Koffel, 1975).

Deze positieve tendens hoefde echter niet te gelden voor migranten. Over het algemeen wordt aangenomen dat men vooral migreerde om economische redenen met de kans op een baan op de plaats van bestemming als hoofdreden en dat men als resultaat werd aangetrokken naar meer geïndustrialiseerde plekken en de hogere lonen die daarmee gepaard gingen (Berliner, Brown & Neuberger, 1977). Als reactie op deze aanname, kan terecht de vraag worden gesteld waarom de toenemende industrialisering in bepaalde gebieden gepaard ging met veel werkloosheid (Bradshaw, 1987). Todaro (1969) bracht met zijn model in kaart dat de keuze om te migreren niet gebaseerd was op het absolute verschil van het loon ten opzichte van de plek van herkomst, maar dat dit gebaseerd was op het verwachte verschil. Men zou continu blijven migreren, zolang het verwachte loon hoger

zou zijn dan het actuele loon. Dit had als gevolg dat de keuze van migranten eerder zou vallen op tijdelijke banen met lagere lonen in afwachting op een baan met een hoger loon (Bradshaw, 1987). Met betrekking tot industrialisering wordt de volgende hypothese gesteld:

Hypothese 1: De gemiddelde beroepsstatus verschilde tussen mensen die migreerden naar relatief geïndustrialiseerde gemeente, mensen die migreerden naar een relatief minder geïndustrialiseerde gemeente en mensen die niet migreerden.

Massacommunicatie: In de negentiende eeuw waren kranten de belangrijkste middelen om te communiceren. Niet alleen stond het in het teken van regionaal, en nationaal nieuws. Ook was de krant het belangrijkste middel om advertenties te plaatsen, zo ook vacatures geplaatst door bedrijven om mensen te werven. Los van de commerciële advertenties was er ook ruimte voor advertenties geplaatst door individuen, bijvoorbeeld met betrekking tot het vinden van een huishulp. Gezien het feit dat er een groot aantal kranten in de omloop was én er ook sprake was van andere vormen van communiceren (telegrammen, brieven, brochures) is het moeilijk om dit te meten. Echter gingen al deze vormen van communiceren via een postkantoor. Als belangrijke eigenschap van modernisering, zou massacommunicatie eraan hebben bijgedragen dat er een gezamenlijke cultuur ontstond, wat onder andere bijdroeg aan een afname van regionale, etnische en klasse verschillen in de houding en het gedrag van mensen (Zijdeman, 2010). Dit zou er aan bij kunnen hebben gedragen dat de kansen op banen verschilden ten opzichte van plekken waar er geen sprake was van toegang tot massacommunicatie. Hieruit volgt de tweede hypothese:

Hypothese 2: De gemiddelde beroepsstatus verschilde tussen mensen die migreerden naar een gemeente met meer toegang tot massacommunicatie, mensen die migreerden naar een gemeente met minder toegang tot massacommunicatie en mensen die niet migreerden.

Massatransport: Onder andere een belangrijke ontwikkeling die zich voordeed tijdens de periode van industrialisering, was de intrede van meerdere vormen van massatransport in de vorm van treinen en later auto's (Schulz et al., 2015). Dit zorgde voor een significante daling in de kosten van reizen. Leven in een gemeente met betere toegang tot massatransport leidde dus tot hogere kansen in het vinden van werk, en daarmee de veronderstelde statusverbetering, dan mensen die leefden in een gemeente waar deze toegang er niet was. Het aanbod van werk zou meer divers kunnen zijn, aangezien men verder buiten de gemeente kon zoeken voor werk zonder daarvoor te hoeven verhuizen. Hieruit volgt de derde hypothese:

Hypothese 3: De gemiddelde beroepsstatus verschilde tussen mensen die migreerden naar een gemeente met meer toegang tot massatransport, mensen die migreerden naar een gemeente met minder toegang tot massatransport en mensen die niet migreerden.

Onderwijsexpansie: De veranderde structuur van de verdeling van de werkgelegenheid die de industrialisering met zich mee heeft gebracht, heeft ervoor gezorgd dat de vraag naar arbeid meer gericht is op beter geschoolde krachten (Schulz et al. 2015). Als gevolg hiervan, heeft de staat meer geld geïnvesteerd in scholen om het niveau omhoog te tillen. Dit maakte op zijn beurt mogelijk dat mensen aan het begin van hun carrière een betere startpositie konden verwerven. Deze educatieve uitbreiding kan ook een effect hebben gehad op migranten, zonder dat de migrant zelf educatie had genoten. Vele studies met betrekking tot sociale afstand als uiting van intolerantie, hebben aangetoond dat een hoger opleidingsniveau gepaard gaat met een hoger tolerantieniveau en minder stereotyperende overtuigingen tegenover minderheden. Als verklaring hiervoor spreekt men vaak over het liberaliserende effect van educatie (Hello, Scheepers & Slegers, 2006). Als men aanneemt, dat in een gemeente meer mensen onderwijs hebben genoten, dan zal deze gemeente over het algemeen toleranter zijn tegenover nieuwkomers. Hierdoor zullen de kansen op een baan, en het soort baan, kunnen verschillen ten opzichte van plekken waar dit minder het geval is en nieuwkomers dus minder kans hebben op een baan. Hieruit volgt de vierde en laatste hypothese:

De gemiddelde beroepsstatus verschilde tussen mensen die migreerden naar een gemeente waar sprake was van meer onderwijsexpansie, mensen die migreerden naar een gemeentewaar sprake was van minder onderwijsexpansie en mensen die niet migreerden.

3.Methoden

3.1 Data

De belangrijkste databron in deze studie is de dataset GENLIAS. De dataset bevat de trouwaktes van mensen in de periode van 1812 tot 1922 uit de provincies Groningen, Overijssel, Gelderland, Zeeland en Limburg (Oosten & Mandemakers, 2007). Niet alleen geeft de dataset informatie over het bruidspaar, het jaar en plaats waar de bruiloft plaatsvond, geboorteplaats en beroep van bruid en bruidegom, óók verschaft het informatie over de ouders van beide gehuwden, gezien het feit dat deze aan elkaar gelinkt zijn. De trouwaktes van de kinderen en de ouders zijn aan elkaar gekoppeld door middel van het gebruik van een computer algoritme die ook rekening hield met variaties in de spelling van de achternamen van de ouders en kinderen (Oosten, 2008).

Naast de GENLIAS dataset wordt er ook gebruik gemaakt van de HISCI-NL (Historical International Standardized Community Indicators) Dataset (Knigge, Schulz & Zijdemans, 2012). Deze dataset bevat informatie van afzonderlijke ‘moderniseringsindicatoren’ om te meten in hoeverre een gemeente gemoderniseerd was. Deze dataset is vervolgens gekoppeld aan de GENLIAS dataset. Dit heeft als resultaat dat vastgesteld kan worden hoe modern de geboorteplaats van de bruidegom was én hoe modern de gemeente was waar hij eventueel naar verhuisde.

3.2 Selecties

In hun studie maakten Kok, Mandemakers & Möndekijk (2014) een duidelijk onderscheid tussen

meerdere soorten vormen van migratie als reactie op eerdere onderzoeken die zich vooral richtten op één soort migratie, namelijk; migratie van rurale naar urbane gebieden. In dit onderzoek zal er geen onderscheid worden gemaakt in verschillende soorten migratie.

Deze studie bestudeert het succes van migratie alléén voor de bruidegoms. Decennia geleden waren de maatschappelijke verhoudingen anders en in de veronderstelling dat de meeste vrouwen zouden gaan trouwen na een korte periode aan het werk te zijn geweest. (Peters & Bois-Reymond, 2014; Knigge et al. 2014). Om deze reden is gekozen om alleen mannen mee te nemen in het onderzoek. Echter is het percentage van mannen, geboren in de periode van 1800 tot 1885, dat ooit trouwde redelijk hoog gebleken. Dit percentage lag tussen 87 en 88 procent (Poppel, 1992).

De informatie over de moderniseringsindicatoren van elke gemeente verschillen voor welke periode deze beschikbaar is. Om te zorgen dat alle indicatoren meegenomen kunnen worden, beperkt dit onderzoek en de selectie van trouwaktes zich tot de periode van 1858 tot 1890.

Er waren 17 gemeenten die twee volgnummers hadden met elk andere informatie. De twee volgnummers waren gecontroleerd op het aantal missende waarden, waarbij het volgnummer met de meeste missende waarden werd verwijderd. Dit resulteerde uiteindelijk in een totaal van 200912 cases.

3.3 Metingen

Migratie: Om te bepalen of iemand wel of niet gemigreerd is, wordt gekeken naar de plaats van de huwelijksakte en de geboorteplaats van de bruidegom. In dit onderzoek wordt gekeken op gemeentelijk niveau. Om dit mogelijk te maken zijn alle plaatsnamen gekoppeld aan gemeentenummers. Dit geldt voor zowel de geboorteplaats als de akteplaats. Zodoende wordt migratie bepaald aan de hand van het verschil in gemeentenummers van de geboorteplaats en die van de akteplaats.

Beroepsstatus van de bruidegom: De status van de bruidegom is gebaseerd op het beroep dat staat genoteerd op de trouwakte. Aan alleen het beroep heb je alleen niet veel. Om beroepsstatus ook meetbaar te maken, werd gebruik gemaakt van HISCO-scores, waaraan de beroepen in het GENLIAS databestand werden gekoppeld (Historical International Standard Standard Classification of Occupations). Vervolgens zijn de classificaties vertaald in scores, zodat deze met elkaar vergeleken konden worden. Dit is gedaan met de HISCAM schaal. De scores van de HISCAM schaal lopen van 1 tot 99. In de GENLIAS dataset lopen de scores van 10.6 tot 99.

Industrialisering: Om de mate van industrialisering te meten wordt het aantal stoommachines ooit aangeschaft door een gemeente gehanteerd als indicator gebruikt. Deze informatie is afgeleid uit “De registers van de Dienst voor het Stoomwezen”. Van deze registers is vervolgens een beschrijving gedaan, waaruit kan worden afgeleid hoeveel stoommachines een gemeente heeft aangeschaft in een gegeven jaar (Lintsen & Nieuwkoop 1989-1991) Deze data reikt van 1812 tot 1890. Echter kent de data wel een keerzijde, namelijk dat het niet bekend is wat het exacte vermogen van deze stoommachines was.

Massacommunicatie: In de periode van deze studie ging communicatie al via veel verschillende vormen. Een grote hoeveelheid in soorten middelen, zoals telegrammen, brieven en brochures, maakt het complex om dit te meten. Echter kan met zekerheid worden vastgesteld dat deze vormen van communicatie veelal via een postkantoor gingen. Massacommunicatie wordt in dit geval dan ook gemeten aan de hand van een dichotome variabele of er wel of niet een postkantoor aanwezig was in een specifieke gemeente op een gegeven moment. Informatie over de aanwezigheid van postkantoren per gemeente zijn af te leiden uit verslagen van de “Dienst der posterijen en der postkantoren”. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kantoren en onderkantoren. Vanaf het moment dat één van de twee aanwezig was in een gemeente, werd genoteerd dat de gemeente toegang had tot een postkantoor (Posterijen 1880-1916).

Massatransport: Om te meten of er sprake was van massa transportatie in een gemeente, wordt er gebruik gemaakt van de dichotome variabele die per gemeente, per jaar beschrijft of er een treinstation aanwezig was of niet. De data hiervoor is te vinden op <http://www.stationsweb.nl/> en biedt een overzicht van alle treinstation, wanneer deze openden en wanneer deze sloten.

Onderwijsexpansie: Om de uitbreiding van het onderwijs te meten wordt in dit onderzoek gemaakt van het aantal studenten onderwijs geniet op secundair niveau per gemeente. De variabele meet dit aantal per 100 inwoners. Deze data is weer verkregen uit de jaarlijkse cijfers van “Verslagen voor het hoger, middelbaar en lager onderwijs” en is beschikbaar voor de periode van 1858 tot 1929.

3.4 Nieuwe variabelen

Om alles duidelijk meetbaar te maken zijn de variabelen van de modernisering aangepast. Een voorbeeld: Een verschil tussen gemeentenummer van geboorteplaats en akteplaats duidde op migratie. Dit werd aan de variabele postkantoor gekoppeld. Zo ontstond een nieuwe variabele Migratie-post, Waarbij (1) ‘positieve migratie’ (migratie van gemeente zonder naar gemeente met postkantoor), (0) ‘geen migratie’, (-1) ‘negatieve migratie’ (migratie van gemeente met postkantoor naar gemeente zonder postkantoor). Ditzelfde is gedaan voor alle andere moderniseringsindicatoren die in de analyse zijn meegenomen: Industrialisering, massa transportatie, onderwijsuitbreiding. Bij de niet-dichotome variabelen wordt positieve migratie bepaald door een relatieve stijging van de aanwezigheid van de desbetreffende variabele. In de resultatensectie zullen de termen positieve, geen en negatieve migratie gehanteerd worden.

3.5 Analyse strategie

Om de hypothesen statistisch te testen werd een ANOVA uitgevoerd, om de hoofdeffecten te meten die de afzonderlijke moderniseringsindicatoren op beroepsstatus onderverdeelt in de drie groepen. Vervolgens werden Bonferroni gecorrigeerde post hoc tests uitgevoerd om te kijken hoe de verschillen binnen de groepen zich verhouden tot elkaar.

4. Resultaten

In eerste instantie werd gekeken of er überhaupt een effect van de moderniseringsindicatoren is op beroepsstatus.

Industrialisering: De gemiddelde beroepsstatus verschilt tussen mannen die niet migreren, positief migreren en niet migreren met betrekking tot het aantal stoommachines dat ooit is aangeschaft door de gemeente. Er is geen significant hoofdeffect gevonden voor industrialisering $F(2, 200903) = 2.041, p = .130$. Hypothese 1 wordt niet ondersteund. Hier gold dat de gemiddelde beroepsstatus het hoogst was voor de groep die negatief gemigreerd was ($M = 46.57, SD = 14.22$), gevolgd door de groep die positief migreerde ($M = 46.49, SD = 14.79$). Ook met betrekking tot industrialisering had de groep die niet migreerde gemiddeld de laagste beroepsstatus ($M = 44.18, SD = 11.97$). Met betrekking tot industrialisering gold na uitgevoerde post hoc tests dat de groep die negatief migreerde gemiddeld geen significant hogere beroepsstatus had dan de groep die positief migreerde, ($MD = 0.09, SE = .100$), $p = 1, 95\% CI [-0.15; 0.33]$. De gemiddelde beroepsstatus van de groep die niet migreerde was lager dan de groepen mensen die negatief dan wel positief migreerden, beide ($p < .001$).

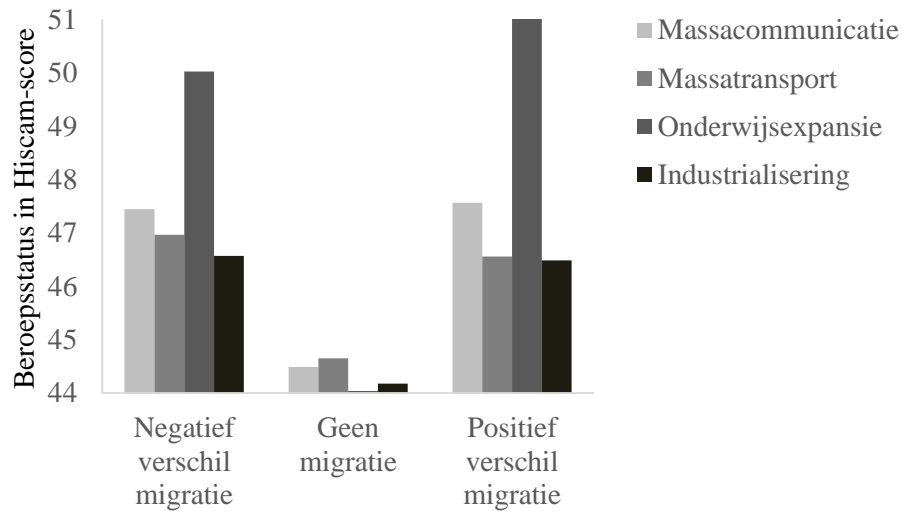
Massacommunicatie: De gemiddelde beroepsstatus verschilde tussen mannen die niet migreren, positief migreren en negatief migreren met betrekking tot de aanwezigheid van een postkantoor. Er is een significant hoofdeffect van migratie met betrekking tot de aanwezigheid van een postkantoor $F(2, 200903) = 24.449, p < .001$. Er is dus ondersteuning gevonden voor hypothese 2. Mensen die positief gemigreerd waren, hadden gemiddeld de hoogste beroepsstatus ($M = 47.57, SD = 14.63$), gevolgd door de mensen die negatief gemigreerd zijn ($M = 47.45, SD = 13.67$). Mensen die niet gemigreerd waren hadden gemiddeld de laagste beroepsstatus ($M = 44.49, SD = 12.61$). Om erachter te komen of deze verschillen significant zijn, zijn Bonferroni gecorrigeerde post hoc tests uitgevoerd. Daaruit bleek dat er geen significante verschillen waren tussen positieve en negatieve migratie, ($MD = -0.13, SE = .149$), $p = 1, 95\% CI [-0.48; 0.23]$. Geen migratie heeft een lagere beroepsstatus dan negatief evenwel positief. Alle ($p < .001$).

Massatransport: De gemiddelde beroepsstatus verschilt tussen mannen die niet migreren, positief migreren en negatief migreren met betrekking tot de aanwezigheid van een treinstation. Er is echter geen significant hoofdeffect gevonden voor dit verschil $F(2, 200903) = 1.523, p = .218$. Dit leidt tot geen ondersteuning voor hypothese 3. De gemiddelde beroepsstatus was het hoogst voor mensen die migreerden van een gemeente waar een treinstation aanwezig was, naar een gemeente waar geen treinstation aanwezig was ($M = 46.97, SD = 14.34$), gevolgd door de mensen die positief gemigreerd zijn ($M = 46.56, SD = 14.55$). Mensen die niet zijn gemigreerd hadden gemiddeld de laagste beroepsstatus ($M = 44.65, SD = 12.59$). Bonferroni gecorrigeerde post hoc tests wezen uit dat de groep die migreerde van een gemeente met een treinstation naar een gemeente zonder treinstation een significant hogere beroepsstatus hadden, ($MD = 0.40, SE = .155$), $p = .025, 95\% CI [0.04; 0.78]$. De groep die niet migreerde had gemiddeld een significant lagere beroepsstatus dan de groepen die negatief dan wel positief migreerden, beide ($p < .001$).

Tabel 1. Beschrijvende statistieken

		Beroepsstatus					
		Gem.	SD	N	Column N %	Min.	Max.
Massacommunicatie	negatief verschil migratie	47,45	13,67	18918	9,4%	10,6	99
	geen migratie	44,49	12,61	170207	84,7%	10,6	99
	positief verschil migratie	47,57	14,63	11787	5,9%	10,6	99
Massatransport	negatief verschil migratie	46,97	14,34	16440	8,2%	10,6	99
	geen migratie	44,65	12,59	173085	86,1%	10,6	99
	positief verschil migratie	46,56	14,55	11387	5,7%	10,6	99
Onderwijsexpansie	negatief verschil migratie	50,03	14,15	17382	8,7%	10,6	99
	geen migratie	44,04	12,38	173035	86,1%	10,6	99
	positief verschil migratie	51,44	14,95	10495	5,2%	10,6	99
industrialisering	negatief verschil migratie	46,57	14,22	37544	18,7%	10,6	99
	geen migratie	44,18	11,97	135366	67,4%	10,6	99
	positief verschil migratie	46,49	14,79	28002	13,9%	10,6	99
	Totaal	44,95	12,89	200912	100,0%	10,6	99

Onderwijsexpansie: De gemiddelde beroepsstatus verschilt tussen mannen die niet migreren, positief migreren en negatief migreren met betrekking tot het aantal studenten dat secundair onderwijs geniet. Er is een significant hoofdeffect van educatieve expansie $F(2,200903) = 2267.645, p < .001$. Hypothese 4 wordt hierdoor ondersteund. Gemiddeld was de beroepsstatus het hoogst voor de groep mensen die migreerden naar een gemeente waar er sprake was van relatief meer educatieve uitbreiding ten opzichte van de plaats van herkomst ($M = 51.44, SD = 14.95$), gevolgd door de groep die negatief gemigreerd is, ($M = 50.03, SD = 14.15$). Mensen die niet gemigreerd zijn, hadden gemiddeld de laagste beroepsstatus, ($M = 44.04, SD = 12.38$). Vervolgens toonden Bonferroni post hoc tests dat de

Figuur 1. Gemiddelde beroepsstatus (*Hiscam*-score) per moderniseringsindicator onderverdeeld in de groepen: Negatieve migratie, positieve migratie en geen migratie.

Gemiddelde beroepsstatus van de groepen die negatief en positief migreerden significant verschilden, ($MD = -1.42$, $SE = .157$), $p < .001$, 95% $CI [-1.79; -1.04]$. De beroepsstatus bij de mensen die niet migreerden was significant lager dan bij de groepen die positief en negatief migreerden, beide ($p < .001$).

5. Conclusie en discussie

In deze scriptie werd onderzoek gedaan naar het verband tussen migratie en statusverwerving tijdens de modernisering in Nederland in de negentiende eeuw. Centraal in dit onderzoek stond de vraag of er een significant verschil was in beroepsstatus voor mensen, die gemigreerd waren naar een relatief moderne gemeente (positieve migratie), naar een relatief minder moderne gemeente (negatieve migratie) en mensen die niet gemigreerd waren.

De twee datasets GENLIAS en HISCI_NL maakten het mogelijk om een antwoord te geven op deze vraag. HISCI_NL bevatte voor elke gemeente per jaar uitgebreide informatie over de aanwezigheid van een groot aantal moderniseringsindicatoren. Met behulp van deze indicatoren kon bepaald worden in hoeverre een gemeente gemoderniseerd was. Door deze dataset te koppelen aan de GENLIAS data, dat de trouwaktes bevatte van mensen in de periode waarin onderzoek naar werd gedaan, kon voor ieder individu bepaald worden of hij gemigreerd was en of hij dit deed naar een relatief moderne of minder moderne gemeente. Ook kon uit het databestand de beroepsstatus worden afgeleid voor elk individu. Door naar het verschil te kijken tussen geboorteplaats en trouwplaats kon migratie worden gemeten, alsmede de beroepsstatus. Hierdoor maakte de data het mogelijk, om te kijken naar de verschillen in beroepsstatus voor mensen die positief, negatief en niet migreerden.

In navolging van Schulz et al. (2015) werd het proces van modernisering onderverdeeld in vier afzonderlijke indicatoren: industrialisatie, massacommunicatie, massatransport en onderwijsexpansie. Per moderniseringsindicator werd gekeken of er een verschil werd gevonden in de hoogte van beroepsstatus tussen mensen die positief, negatief en niet gemigreerd waren. De centrale vraag werd beantwoord aan de hand van vier gestelde hypothesen met betrekking tot deze vier afzonderlijke moderniseringsindicatoren. Met behulp van een ANOVA analyse werd getoetst of er significante verschillen waren te vinden in beroepsstatus voor mensen die positief, negatief en niet waren gemigreerd.

Voor de eerste hypothese werd geen ondersteuning gevonden. Er was geen significant verschil in beroepsstatus voor mensen, die gemigreerd waren naar een gemeente met een hogere of lagere mate van industrialisering of nooit gemigreerd waren.

De tweede hypothese werd wel ondersteund. Met betrekking tot de mate van toegang tot massacommunicatie in een gemeente verschilde de beroepsstatus significant tussen mensen die positief migreerden, negatief migreerden en niet migreerden. De beroepsstatus van mensen, die nooit waren gemigreerd, was significant lager dan de beroepsstatus van zowel positief gemigreerden als negatief gemigreerden. Er was geen significant verschil tussen positieve en negatieve migratie. Verwacht werd dat de mate van toegang tot massacommunicatie van invloed zou zijn op het gedrag en de houding van mensen met betrekking tot regionale, etnische en klasse verschillen (Zijdeman, 2010). Dit zou leiden tot verschillen in baankansen en resulteren in verschillende gemiddelden in beroepsstatus.

De derde hypothese werd niet ondersteund. Met betrekking tot de toegang tot massatransport in een gemeente was er geen significant verschil in beroepsstatus tussen mensen die positief, negatief of niet waren gemigreerd.

De vierde en laatste hypothese werd wel ondersteund. De gemiddelde beroepsstatus verschilde significant voor mensen die zowel positief als negatief migreerden en mensen die niet migreerden met betrekking tot de mate van onderwijsexpansie in een gemeente. Tevens was de gemiddelde beroepsstatus van mensen die positief waren gemigreerd significant hoger dan mensen die negatief waren gemigreerd. De gemiddelde beroepsstatus van mensen die nooit waren gemigreerd was significant lager dan de beroepsstatus van mensen die zowel negatief als positief waren gemigreerd. Er zou dus sprake kunnen zijn van het liberaliserende effect dat educatie met zich meebrengt, wat zorgde voor een andere mate van tolerantie jegens nieuwkomers in een gemeente (Hello et al., 2006). Dit zou kunnen hebben gezorgd voor verschillende kansen op de arbeidsmarkt.

Kortom, met betrekking tot de mate van industrialisering en de toegang tot massatransport werden de hypothesen niet bevestigd. Wel zijn er significante verschillen gevonden in beroepsstatus met betrekking tot de toegang tot massacommunicatie en de mate van onderwijsexpansie. In het kader van sociale mobiliteit is het een belangrijke vraag of migreren een effectieve strategie kan zijn om hogerop te komen. Aan de hand van de bevindingen mogen geen causale uitspraken worden gedaan. Mensen die zowel negatief als positief gemigreerd zijn met betrekking tot de toegang tot massacommunicatie en de mate van onderwijsexpansie hadden een significant hogere beroepsstatus. Het is echter nog niet duidelijk *hoe* dit tot stand is gekomen.

Bij het interpreteren van de resultaten moet in acht worden genomen, dat er sprake was van kleine effectgrootten. Daarnaast is het belangrijk om te vermelden, dat in dit onderzoek het aantal mensen dat gemigreerd is, een klein percentage vormt van het totaal aantal mensen, dat is onderzocht. Ook moet kritisch worden gekeken naar de operationalisering van bepaalde variabelen. Bijvoorbeeld werd *migratie* bepaald aan de hand van het verschil tussen geboorteplaats en de plaats waar werd getrouwd. Dit is gebaseerd op de aanname dat men trouwde in de plaats waar men destijds woonde. Er kan echter niet uitgesloten worden er een aantal mensen is geweest, dat trouwde op een plek die niet de woonplaats was. Ook is het niet duidelijk hoe het proces van statusverwerving verlopen is. Zo is de beroepsstatus op één moment gegeven, namelijk op de trouwakte. Het is niet duidelijk of de beroepsstatus is toegenomen sinds er gemigreerd was.

Hoewel het gegevens van veel mensen bevat, zorgt werken met een historisch databestand wel voor limitaties. Ten eerste is er sprake van veel missende waarden. Daarnaast moest er worden gezorgd, dat voor elke case alle moderniseringsprocessen onderzocht konden worden. Elke indicator was echter voor een andere periode beschikbaar. Dit resulteerde in het weglaten van een groot aantal cases. Ook bevatte het databestand informatie van 5 relatief rurale provincies. Resultaten kunnen anders uitvallen, wanneer grote geürbaniseerde steden als Amsterdam en Rotterdam mee worden genomen. Soortgelijk onderzoek, dat meer provincies meeneemt, zou leiden tot resultaten die beter

generaliseerbaar zijn naar de totale populatie.

In voorgaande studies is aangetoond, dat men over het algemeen een hogere beroepsstatus had in gemeenten die socio-technologisch meer geavanceerd waren (Schulz et al. 2015). Hieruit vloeide de vraag, hoe het zat met de kansen voor migranten. Hoewel de resultaten niet eenduidig zijn, kan dit onderzoek een aanleiding vormen voor vervolgstudies. Interessante resultaten waarop verder kan worden geborduurd zijn als volgt. Voor alle vier de moderniseringsindicatoren gold dat de beroepsstatus relatief weinig verschilde voor positieve en negatieve migratie. Zoals in figuur 1 duidelijk werd aangetoond, was de status voor mensen die niet waren gemigreerd laag ten opzichte van mensen die wel waren gemigreerd, positief dan wel negatief. Daarnaast is het ook een interessant gegeven dat het grootste deel van de mensen uit de verkregen data nooit is gemigreerd, zie tabel 1.

Een vervolgend, verkennend onderzoek kan trachten daadwerkelijke verklaringen te vinden voor de gevonden verschillen in beroepsstatus onder migranten en niet-migranten en *hoe* moderniseringsprocessen precies van invloed zijn. Ook zou het interessant kunnen zijn, om hetzelfde onderzoek uit te voeren in andere westerse industrialiserende landen in dezelfde periode en bevindingen te vergelijken.

Moderniseringsprocessen, zoals de toegang tot massacommunicatie en onderwijsexpansie zijn niet gebonden aan de periode waarin dit onderzoek is gedaan en zullen altijd relevant blijven. Daardoor zou een soortgelijk onderzoek uitgevoerd kunnen worden in andere perioden meer richting het heden. Wanneer bepaalde moderniseringsprocessen een duidelijke invloed hebben op statusverwerving, kan dat bijdragen aan inzichten voor beleid in de toekomst. De volgende stap is dan, om deze moderniseringsprocessen, die een causaal verband vertonen met statusverwerving, om te zetten naar concrete en tastbare beleidsmaatregelen in het kader van het bestrijden van sociale ongelijkheid.

6. Referenties

- Berliner, J., Brown, A., & Neuberger, E. (1977). Internal migration: A comparative disciplinary view. *Internal migration: A comparative perspective*, 443-61.
- Blau, P. M., & Duncan, O. D. (1967). The American occupational structure.
- Bradshaw, Y. W. (1987). Urbanization and underdevelopment: A global study of modernization, urban bias, and economic dependency. *American Sociological Review*, 224-239.
- Breen, R., & Jonsson, J. O. (2005). Inequality of opportunity in comparative perspective: Recent research on educational attainment and social mobility. *Annu. Rev. Sociol.*, 31, 223-243.
- Collins, R. (1971). Functional and conflict theories of educational stratification. *American sociological review*, 1002-1019.
- Ganzeboom, H. B., Treiman, D. J., & Ultee, W. C. (1991). Comparative intergenerational stratification research: Three generations and beyond. *Annual Review of sociology*, 17(1), 277-302.
- Grusky, D. B. (1983). Industrialization and the status attainment process: The thesis of industrialism reconsidered. *American Sociological Review*, 494-506.
- Goldstein, A., Goldstein, S., & Shengzu, G. (1991). Rural industrialization and migration in the People's Republic of China. *Social Science History*, 15(03), 289-314.
- Hauser, R. M., Dickinson, P. J., Travis, H. P., & Koffel, J. N. (1975). Structural changes in occupational mobility among men in the United States. *American Sociological Review*, 585-598.
- Hello, E., Scheepers, P., & Slegers, P. (2006). Why the more educated are less inclined to keep ethnic distance: An empirical test of four explanations. *Ethnic and Racial Studies*, 29(5), 959-985.
- Hochstadt, S. (1981). Migration and industrialization in Germany, 1815-1977. *Social Science History*, 5(04), 445-468.
- Knigge, A., Schulz, W., & Zijdemans, R. L. (2012). Historical International Standardized Community Indicators-Netherlands Codebook. [Niet gepubliceerd] Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland.
- Knigge, A., Maas, I., Van Leeuwen, M. H., & Mandemakers, K. (2014). Status attainment of siblings during modernization. *American sociological review*, 79(3), 549-574.
- Kok, J., Mandemakers, K., & Mönkediek, B. (2014). Flight from the land? Migration flows of the rural population of the Netherlands, 1850-1940. *Espace populations sociétés. Space populations societies*, (2014/1).

Lintsen, H.W. & Nieuwkoop, J.A.W (1989-1991). De Registers van de Dienst voor het Stoomwezen. Amsterdam: NEHA

Nielsen, F. (1994). Income inequality and industrial development: Dualism revisited. *American Sociological Review*, 654-677.

Oosten, M., & Mandemakers, K. (2007). GENLIAS Release 2007_03, Linked Marriage Certificates Five Dutch Provinces. International Institute of Social History, Amsterdam, the Netherlands.

Oosten, M. (2008). Verleden Namen: Familieverbanden uit Genlias-data. [MA thesis] Universiteit Leiden: LIACS.

Peters, E., & Bois-Reymond, M. (2014). Levensontwerpen van jonge vrouwen en mannen: Resultaten uit een intergenerationeel vergelijkend onderzoek. *Mens en Maatschappij*, 65(4), 396-417.

Posterijen. 1880–1916. Verslagen aan den Koning betreffende de Dienst der Posterijen en der Telegrafien in Nederland. Den Haag: s.n.

Schulz, W., Maas, I., & van Leeuwen, M. H. (2015). Occupational career attainment during modernization. A study of Dutch men in 841 municipalities between 1865 and 1928. *Acta Sociologica*, 58(1), 5-24.

Sørensen, A. B. (1975). The structure of intragenerational mobility. *American Sociological Review*, 456-471.

Todaro, M. P. (1969). A model of labor migration and urban unemployment in less developed countries. *The American economic review*, 59(1), 138-148.

Treiman, D. J. (1970). Industrialization and social stratification. *Sociological Inquiry*, 40(2), 207-234.

Ultee, W., & Arts, W. H. FLAP (2003). Sociologie: Vragen, Uitspraken, Bevindingen. Groningen.

Van Poppel, F. (1992). Trouwen in Nederland. Een historisch-demografische studie van de 19e en vroeg 20e eeuw, 1992, 654.

Zijdeman, R. L. (2009). Like my father before me: intergenerational occupational status transfer during industrialization (Zeeland, 1811–1915). *Continuity and Change*, 24(03), 455-486.

Zijdeman, R. L. (2010). *Status attainment in the Netherlands, 1811-1941: Spatial and temporal variation before and during industrialization* (Vol. 164). Richard L. Zijdeman.